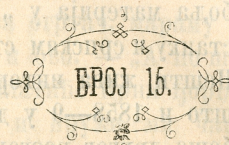

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЊ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40. А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЊУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Ово знамо о његовим представама из његовог причања. По што Вујић не спомиње ништа о својим каквим представама у Будиму и Сент-Андреји, држим, да ова два места не треба да се ни спомену у „Грађи.“ док се за то тврђење не добаве и докази.

К овоме кад се дода notiција у бр. 53. „Позоришта,“ где је говор о представама Вујићевим у Крагујевцу 1835. године, и у бр. 54., где стоји у допису из Панчева од г. 1839., да су г. Јоаким Вујић и директор Давид Рајић пре четири године (дакле опет г. 1835.) у Панчеву дали неколико позоришних представа; онда нам излази време од 1813. до 1835., дакле 22 године, као епоха радње Вујићеве на српској позорници.

За оцену ових представа можемо рећи, да Вујић није имао никакве редовне глумачке дружине. Име глумца само је он једини заслужио, јер њега једног видимо, да се покрај других послова бави кроз 22 године и са позоришним представама, и ове даје у Пешти 1813., у Баји и Сегедину 1815., у Земуну 1823., у Темишвару 1824., у Араду 1832., у Крагујевцу и Панчеву 1835. Остало представљачко особље били су, као што видимо, дилетанти из оних места, у којима су представе биле, понајвише ђаци, а у Земуну, где њих није било, видимо и учитеља Јовановића и „његове познанике“ међу представљачима. Те је дилетанте свагде морао спремати за представе. Нигде не налазимо трага, да је који од њих с Вујићем куда год и путовао. Је су ли женске улоге представљали младићи или женске, не зна се поуздано; али по notiцији из његова животописа, коју ћемо мало ниже навести, где је о

„актеркама“ говор, даје се закључити, да су и женске суделовале. Приход од представа ишао је испрва искључно на добротворне цели, допније на издавање његових књига и његово издавање.

Оволико знамо извесно о глумачкој радњи Вујићевој. То је све још прилично мало, али нас ове светле тачке могу бар упутити, како да дођемо колико ближе можемо до потпунијих дата. Од оних ђака и других дилетаната, с којима је Вујић представљао, биће их још у животу, и они би могли понајпре попунити празнину; а нешто и старији људи из оних места, где су представе биле. Међу ове ђаке спадао је по свој прилици г. Дилбер из Велике Кикинде о ком сам слушао, да има података о Вујићевој позоришној радњи.

Овде је прилика, да регнемо коју о комаду „Црни Ђорђе,“ о коме је реч у бр. 51. и 60. „Позоришта.“ — Вујић вели сам у своме животопису на стр. 443., да га је по Балогу с мађарскога превео, као што и Балог у својим мемоарима (Vahot képes partára 1856. стр. 171.) вели, да му је „Црни Ђорђе“ његово друго позоришно дело. Балог га је писао 1813., као што стоји у бр. 60. „Позоришта“; ја држим по Балоговим мемоарима, да је писано 1812., и да је на мађарском језику и представљано још исте године, или ако је 1813., а оно да је морало бити пре пада Карађорђевог. Што тамо стоји, да га је написао неки Секереш, и да је овај негдашњи поп српски Анастасијевић, то би се можда дало у свезу довести с горњим фактом на овај начин. Балог је желео, да напише комад, који ће да привуче што више публике. За то му се видела нај-

боља материја у „Црноме Ђорђу.“ О српском устанку и српским стварима мора да је било и у Пешти жива интереса у свима круговима, као што и 1858—9 у децембру и јануару скоро не беше другог разговора у Пешти, до само о свето-андрејској скупштини и кнезу Милошу. Балогу је требало података за ту своју драму, и можда му је што од тих података дао Србин Секерени-Анастасијевић. Балог је тако скрипио нешто на брзу руку, и то је крстио „Црним Ђорђем,“ као што су и у наше дане Оберњиг-Егрени скрипили мађарско-српског „Ђурђа Бранковића,“ који код Мађара још и сад излази у димлијама и са фесом на глави! Тим би се више могло замерити Вујићу, што је он овај крпез на српски преводио, место да је сам такво што написао, особито кад је као учитељ земунски 1807—1809. године имао прилике овдашње догађаје изближе познати. — Је ли Балог дело своје штампао, није ми познато; по свој прилици није га ни доцније прерађивао. Архива народнога позоришта у Новом Саду има га у рукопису у оном облику, како је давано последњи пут 1857. о слави Балоговог педесетогодишњег глумовања. — Јоаким Вујић држао је свој превод у рукопису дуго, и издао га на свет г. 1843., али ту не спомиње, да је превод него да га је он сам „сочинио и списао.“ Биће ваља да, да га је неколико прерадио и преиначио. — Добро би било ово Вујићево издање споредити с мађарским рукописом, тим више, што Балог на горњем месту вели, да је ово дело написао у 3 чина (ако не буде штампарска погрешка), а Вујићев и рукопис и штампано дело говори о четири чина.

За читаоце неће бити без интереса, ако им овде саопштим један одломак из мемоара Балогових, који се на представу „Црнога Ђорђа“ односи. „У то доба сам писао — вели Балог — моје друго позоришно дело „Црнога Ђорђа“, јуначку игру у три чина. После многог мољакања и трчкарања једва га допусти цензура на посредовање барона Герлајије. Сад се требало побринути за одело, које су нам набавили Срби Пештанци. С овим сам комадом срећније прошао, него с првим, јер први дан није било већ више места за оне, који су га желели видети, — други дан смо морали то исто представљати у немачком позоришту. Требало је, да га дамо и трћи дан, али на по часа пред преставу дође забрана с ви-

шега места, и место тога давана је пред многобројним гледаоцима весела пародија „Lantos diákok“ (ђаци свирачи). Комад је двапут даван, а три пута је донео прихода, па како онда још не беше у обичају да се хонорар или тангијема даје од првих представа оригиналних дела, видећи ипак глумци, да писац заслужује награду за свој труд, одреде ми награду од 20 форината шајна од дохотка, који је за три представе изнео више од две хиљаде, и то ми исплатише, чему сам се јако обрадовао, јер пре тога стао сам био у војску за 17 форината, а сад 20 форината да добијем тако лако, што сам малену приповетку написао, зар то није срећа? Можда би се нашао когод ко ових 20 форината не би држао ни за какву срећу, али за бога, та свашта је релативно на свету. Син сиромашног бележника врло ретко види 20 форината на једној гомили, па за то је умео да поштује своју срећу. До душе радост ми није завртила мозак, али ме је ипак занела. Само да ми још цензура не оте моју славу, што ми прогна моје друго чедо, Црнога Ђорђа, док му тек после дуго година не допустише, да се у своју постојбину врати. Кажу, да је и сад жив, али му је старинска аљина за цело обветшала и подерала се; — више сам се пута нагањивао, да му је покрим, али су и моји конци већ на измаку, а ипак би била само закрпа; а да му са свим нову аљину дам, не могу да му је нађем по садашњем укусу, по што су моји назори са свим изишли из моде.

Неколико добрих душа од мојих гледалаца проклевише некако за мојих двадесет форината, и учини им се, да је то мало. За то се договорих и и звах ме у један дућан у вацкој улици на углу — сад је већ друга фирма на том дућану, — поређаше преда ме неколико комада чоје, и рекоше ми, да изберем себи, колико ми треба за један огртач. — „Како то, господе? Ја до душе имам својих двадесет форината, али са тим не могу стати ни у погодбу, јер ми бар још три пута оvolико требало; кад будем имао, доћи ћу!“ — На то ће један стар питомога изгледа господар да ме потапка по рамену: „Мој млади господине брате, немате ви за ово ништа да плаћате, само бирајте, нас неколико трговаца желимо да вам са овим мало наставимо оних ваших двадесет форинтица.“ — Не знадох ни речи проговорити,

али кад њих једно четворица рекоше то исто, а ја онда, као стидљива мома, с тешком муком покажем један комад: „Е па од ове!“ — Онај час одсече калфа, што поред стола стојаше, од онога комада седам рифи чоје, два рифа широке. За тим исписмо чашу шљивовице у здравље Црнога Ђорђа. Онда се налазило шљивовице скоро у сваком дућану, и то не беше рђаво, јер је погодба ишла много лакше, него сад са утврђеним ценама. — Сад други трговац, по што је попио шљивовицу, и лепом шареном марамом утрљо брке, рече ми: „Но, млади господине брате, одите сад у мој дућан, и онде има нешто за вас!“ Одосмо тамо. Лена свилена марама на врат и што треба за два прслука, беше већ умотано за мој рачун. Док сам се клањао и захваљивао говорећи да нисам заслужио толику штедроту, дотле ми наточише и другу чашу шљивовице. „О, то ће бити већ сувише!“ рекох. „Е да, ова не штоди, то је стара, права сремска!“ Таком приликом прогута је човек за час, јер све зависи од околности, и опет писмо у здравље Црнога Ђорђа. — Сад се истаче и трећи трговац са тако веселим лицем, као што га небесни анђели показују. „А сад изволите к мени!“ — „Шта? — помислим — та ови ће сад да зареде по целој вацкој улици!“ И сад већ после врло маленог устезања пођем са свим храбро, јер већ сам дигао главу, или боље да рекнем мој нос на високо. Одма се упутим у прву отворену болту, јер сад већ хтедох да обиграм све болте у вацкој улици, али ти мој трговац са милобврним лицем увати ме за руку са урођеном му љубазношћу: „Не тамо, господине брате, овамо, овамо!“ И сад се опет нађем у дућану, где се чоја продаје, где као у првом метнуше преда ме више комада чоје. „Одавде бирајте себи чоје за капут и фрак!“ Избор је сада већ лакше ишао, та човек се на свашта научи; — нешто мало безобразлука, мало слободу, мало мамурлука, мало радости, поуздања, све то занесе човека, ма колико да се иначе заустеже. Богме сам ја, то ми свако може веровати, све чоје добро прегледао, да не куним мачку у цаку, и изберем најфинију. „Од ове ми одсеците!“, али нисам с ње ни повукао руку, а и риф сам пратио очима, да ме не преваре, и таки хтедох да узмем чоју под назуво. „Не трудите се“ — рекоше ми — „овај ће дечко све да понесе за вама,“ — и заиста, како се осврнем, а ту већ

стоји шегрт, и држи чоју за огртач, мараму на врат и пршњаке, те прими и ово. — „А по што је то?“ — протепам. — „Платиће Црни Ђорђе“ — одговори трећи трговац и пружи ми чашу карловкиње. — „Живио Црни Ђорђе!“ — новичем одушевљено, и тако искашим карловкињу, као да сам уз Тантала жеднео бар 48 часова. Ови добри трговци тако су се радовали, као да су нешто добили. — Сад и четврти трговац донесе нешто, што је у артију замотавао, преда шегрту и рекне: „То је за чакшире!“ — Ја сам већ био пошао, и од силне радости мало су ми клецале ноге: али се на ово опет осврнем. „О, молим, онда морам још једну да попијем у здравље Црнога Ђорђа, ово је последња чаша, а та карловкиња баш у срце дира, и мислим да ће још већма подстаћи пламен моје захвалности, што ми је сад врло од потребе; — јер не би желео, да ме свет држи за незахвална, а верујте ми, господо моја, тако ћу вам захвалан бити на вашим даровима, да ако узмогу да ове аљине и зготовити дадем — чему се од бога надам и од Црног Ђорђа — ја их са себе скидати нећу, док и једна крпица устраје!“ — За тим се опростим од моји добротвора, и још неколико захвални суза пролијем због Црнога Ђорђа. Ја и шегрт одведемо један другог до куће; јер он требаше мени да покаже кућу, где станујем, јер од радости пошао сам био у Леополдово предграђе, а становао сам у Јосифовом. — Али за бога, та свако зна, на што човека не наведе радост. Има по каткад у човечијој глави и други већи, увишенији мисли, којима бог зачињава горчине живота у овој плачној долини. Млађани ме је жар гонио, да што пре наручим моје чојане аљине, и не знам ни сам, да л' што сам се на то из захвалности обвезао, или што због моји слаби доходака нисам могао других хаљина наручивати, еле ја их нисам скидао са себе, док је и последња крпа трајала.“

Тако говори Балог. Ја сам ову његову подужу причу ставио овде целу, јер сам држао да ће имати доста интереса и за нашу публику. Пештански трговци Срби одевају од главе до пете мађарског писца и глумца, што је написао један слаб комад из српске историје, за којему његови другови глумци дадоше само двадесет форината.

(Наставиће се.)

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 6. ФЕБРУАРА 1874.

РОМАН СИРОМАШНОГ МЛАДИЋА.

Драма у 5 чинова, написао Октав Феље, превео С. Савковић.

О С О Б Е :

Максим Одијо, маркез шамсејски	Недељковић.
Бевалан	Марковић.
Ларок, старац од 80 година	Ружић.
Ларокова, његова снаја	Ј. Маринковићка.
Маргита, његова унука	Ј. Сајевићка.
Лобепен, бележник	Пешић.
Ален, стари слуга	Лукић.
Доктор Демаре	Петровић.
Воберже, надзиратељ	Соколовић.
Лујза, његова жена	М. Недељковићка.
Хелујенова, васпитатељка	Ј. Поповићева.
Обријева, рођака ларокова	Л. Маринковићева.
Христина, сироче	М. Зорићева.

Збива се у Паризу и у Бретањској.

У петак 8. фебруара: „ОСМА ТАЧКА.“ Шаљива игра у 1. радњи, написао Мирже, превео Ј. Хацић. За тим: „МУЖ У КЛОПЦИ.“ Шаљива игра у 1. радњи, с певањем, написао Л. Стабло, превео М. Јосић. На послетку по други пут: „ЉУБАВНО ПИСМО.“ Шаљива игра у 1. радњи, од Косте Трифковића.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први а већ сада и други део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. вр. у српској народној задрушној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

ВОЛУЈУ: М. СУВОТИЋ, Љ. ЗОРИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.